

Jean Donnadieu, *Jacques de Vitry (1175/1180-1240). Entre l'Orient et l'Occident. L'évêque aux trois visages*, Brepols, 2015.

ჟაკ დე ვიტრი (XII-XIII სს) - ფრანგი ქრონიკოსი და ავგუსტინელი ბერი, თეოლოგი, მეხუთე ჯვაროსნული ლაშქრობის მონაწილე და მქადაგებელი, აკრის ეპისკოპოსი (1216—1228), ტუსკულანის კარდინალი (1228—1240). იგი არის ავტორი თხზულებისა «აღმოსავლეთის ისტორია», რომელიც უმნიშვნელოვანეს წყაროს წარმოადგენს ჯვაროსნული ეპოქის შესახებ. ამ ნაშრომში ჟაკ დე ვიტრი მოგვითხრობს აღმოსავლელ ქრისტიანებზე, მათ შორის, ქართველებსა და სომხებზე.

ქართველების შესახებ

De Georgianis eorumque bellica virtute

Est preterea in regione orientali quidam alius christianorum populus bellicosus valde et in preliis strenuus, fortis robore et potens innumera pugnatorum multitudine, saracenis valde formidabilis, Persis et Medis et assyriis in quorum confinio commorantur et ab infidelibus populis undique clauditur, frequenter valde damnosus in expeditionibus extitit. Hi homines Georgiani nuncupantur, eo quod sanctum Georgium quem in preliis suis contra gentem incredulam advocatum habent et patronum et tamquam signiferum, cum summa reverentia colunt et adorant et pre aliis sanctis specialiter honorant. utuntur autem greco idiomate in scripturis divinis et Grecorum consuetudines in sacra mentis observant. clerici eorum rotundas habent coronas, laici vero quadratas. quotiescumque dominicum sepulchrum visitaturi peregre adveniunt, absque tributo aliquo, cum erectis vexiliis civitatem sanctam ingrediuntur. saraceni enim eos nullo modo molestare presumunt, ne forte, cum ad propria reversi essent, aliis saracenis sibi vicinis vicem rependerent. Nobiles autem mulieres eorum more amazonum tanquam milites armis utuntur in preliis. Hi valde indignati sunt comminantes principi

damasceno corradino, eo quod absque eorum voluntate muros Hierusalem evertere presumpsisset, cum populus latinorum civitatem damiate obsidebat. crines autem et barbas nutrientes unius fere cubiti longitudine, pileis in capitibus utuntur¹.

აღმოსავლეთში ასევე შეიძლება სხვა ქრისტიანი ხალხიც ვნახოთ, მეომარი, ბრძოლაში მამაცი, ძლიერი და შეუდრეკელი, ურიცხვი რაოდენობის მეზობლით. ისინი შიშის ზარს სცემენ თავიანთ მეზობლებს, სარაცინებს, სპარსელებს, მიდიელებსა და ასირიელებს, ურჯულო ხალხებს, რომელთა გარემოცვაშიც ისინი ცხოვრობენ და რომელთაც დიდ საფრთხეს უქმნიან გაუთავებელი თავდასხმებით. ამ ხალხს გეორგიანებს უწოდებენ წმინდა გიორგის გამო, რომელიც მათი მფარველი დამცველია, გარკვეულწილად, მათი მედროშეცაა ურჯულოთა წინააღმდეგ ბრძოლებში. ისინი წმ. გიორგის დიდ თავყანს სცემენ, განსაკუთრებულ პატივს მიაგებენ ყველა სხვა წმინდანისაგან განსხვავებით. ისინი საღვთო წერილს ბერძნულად კითხულობენ და საეკლესიო საიდუმლოებებს ბერძნული წესით აღასრულებენ. სასულიერო პირები მრგვალ ტონზურას ატარებენ, ხოლო საერონი - ოთხკუთხედს. ყოველთვის, როდესაც ისინი [ქართველები] მოსალოცად მიდიან, რათა პატივი მიაგონ უფლის საფლავს, წმინდა ქალაქში ისინი გაშლილი დროშებით და ბაჟის გადახდის გარეშე შედიან. სარაცინები ვერ ბედავენ მათ შეწუხებას, რათა უკან დაბრუნებისას ქართველებმა ჯავრი არ იყარონ მათ მეზობლად მცხოვრებ სარაცინებზე. მათი [ქართველთა] კეთილშობილი წარმოშობის ქალები, ამორძალების მსგავსად, ბრძოლის დროს რაინდებივით იბრძვიან.

იმ პერიოდში, როდესაც ლათინთა ჯარებმა ალყა შემოარტყეს დამიეტას, ქართველები, რომლებიც ძალიან გაღიზიანდნენ იმით, რომ კორადინმა, მათი ნებართვის გარეშე, მოანგრია იერუსალიმის გალავანი, დამასკოს სულთან მუქარა შეუთვალეს...ისინი [ქართველები] გრძელ წვერს და თმას ატარებენ, ასევე თავსაბურავს.

¹ გვ. 322-323.

Երանգի թղթեր

De Armenis, sive Armeniis, eorumque in fide erroribus qui obiter refutantur. Populus autem armenorum qui in armenia provincia prope antiochiam inter christianos et saracenos seorsum inhabitat, ab omni christianorum natione ritus habens singulares et proprias observationes seiunctus est et divisus. Habent autem predicti armeni proprium primatem quem 'catholicon' appellant, cui cum summo honore et reverentia omnes a minimo usque ad maximum tanquam alteri pape obediunt. inter hos autem et Grecos in exorabiles sunt discordie et dissensiones implacabiles et invicem alii aliorum ritus et instituta detestantur. Habent autem proprium idioma et proprias litteras et in vulgari / sermone divinas scripturas pronunciant, ita quod sacerdotes et clerici eorum a laicis in ecclesiis intelliguntur sicut dictum est de Grecis. Nativitatem autem domini secundum carnem non celebrant, sed in diebus natalis domini ipsi ieiunant. Finito autem ieiunio, in die apparitionis domini simul cum sollemnitate apparitionis festum celebrant baptismi dominici et eodem die festum spiritus sancti dominice nativitatis asserunt se celebrare ; cum tamen dominus proprie non possit dici regeneratus seu renatus, eo quod in aquis baptismi purgatus non fuerit qui peccatum originale non habuit, qui etiam actuale peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore eius. quadragesimam vero que est ante dominicam resurrectionem, ita arctissime ieiunando observant, quod non solum a carnibus et caseo et ovis et lacte abstinent, sed etiam pisces non manducant, oleo non utuntur, vinum non potant, si tamen ieiunium dici debeat, nam fructus et legumina quoties placet eis in die manducant. ut autem manifestius emulis suis, Grecis scilicet et surianis, contradicere videantur, in quibusdam sextis feriis carnes edunt. aquam autem cum vino in sacramento sanguinis christi non ponunt, in quo ritu perverso non modicum errare convincuntur. Nam dominus noster iesus christus, secundum morem non solum iudeorum, sed omnium Orientalium qui nunquam puro vino utuntur, in cena posuit mensam, miscuit vinum ex vino lymphato sacramenta conficiens. Vino enim non temperato in partibus illis / nemo commode valet uti. unde beatus cyprianus de hac vini cum aqua commixtione sic ait : " si quis de antecessoribus nostris, vel ignoranter, vel simpliciter non observavit et tenuit quod nos

dominus facere exemplo et magisterio docuit, potest simplicitati eiusdem indulgentia domini venia concedi. Nobis non potest ignosci, qui nunc a domino admoniti et instructi sumus, ut calicem domini cum vino mixtum, secundum quod dominus obtulit, offeramus. ” ex hoc igitur manifestum est quod dominus calicem vini mixti in cena obtulit. unde predicti armeni in altaris sacramento, nec dominum imitantur, nec observant mysterium. aqua enim que labilis et fluxibilis est, populum mortalem et fluxibilem designat. unde aqua vino commiscetur, ut tam christo, quam sanguini redemptionis nostre populus sociandus esse designetur. Nam si vinum tantum quis offerat, sanguis christi incipit esse sine nobis, si vero aqua sit sola plebs incipit esse sine christo ; nec significatur predicta coniunctio, cum sacramentum debeat esse sacre rei signum. Non igitur debet in calice domini aut vinum solum aut aqua sola offeri, quia utrunque ex latere eius in passione sua legimus profluxisse. licet autem armeni summo pontifici et sancte romane ecclesie obedientiam promiserint, quando scilicet rex eorum ab imperatore romano Henrico terram suam recepit et coronam regiam ab archiepiscopo Maguntino suscepit, ritus tamen veteres et consuetas observationes mutare noluerunt².

სომეხი ხალხი ცხოვრობს სომხეთის პროვინციში, ანტიოქიასთან, ქრისტიანებსა და სარაცინებს შორის. ისინი განცალკევებულნი არიან და ემიჯნებიან ქრისტიანთა თემს, რადგან მათ გააჩნიათ საკუთარი წესი და რიტუალები. სომეხებს ჰყავთ თავიანთი წინამძღოლი, რომელსაც ისინი კათოლიკოსს უწოდებენ და ყველა მათგანი უკლებლივ მას ემორჩილება და დიდი პატივისცემით ეპყრობა, ისევე, როგორც პაპს. მათსა და ბერძნებს შორის დიდი დაპირისპირება და ძირეული უთანხმოებაა. როგორც ერთს, ისე მეორეს აქვს თავისი წეს-ჩვეულებები და ინსტიტუციები. სომეხებს საკუთარი ენა და საკუთარი დამწერლობა აქვთ. ისინი საღვთო წერილს კითხულობენ ყოველდღიურ ენაზე, რაც იმას ნიშნავს, რომ ხალხმა გაიგოს მღვდლების საუბარი ეკლესიაში, როგორც ადრე ვახსენეთ ბერძნების შემთხვევაშიც. ისინი არ ზეიმობენ უფლის შობას,

² გვ. 319-322.

მაგრამ შობის დღეებში მარხვას ინახავენ. ხოლო მარხვის დასრულებისას, უფლის ამალლების დღეს, ერთად, საზეიმოდ აღნიშნავენ უფლის ნათლობას. როგორც ამბობენ, ამ დღეს აღნიშნავენ უფლის სულიერ დაბადებას. ისინი ამას აკეთებენ, თუმცა ჩვენ ვერ ვიტყვით, რომ ამის გარეშე, უფალი ვერ აღდგებოდა და ხელახლა ვერ დაიბადებოდა, ვერ განიწმინდებოდა ნათლობის წყლით, რომ მას არ ეცოდინებოდა პირველცოდვით დაცემა, ცოდვილობა და ტყუილი. სომხები მარხვას აღდგომამდე ასრულებენ, მკაცრი მარხვით, არ იღებენ ხორცს, ყველს, კვერცხს, თევზსაც კი, ზეთსაც არ ხმარობენ და არ სვამენ ღვინოს. მაგრამ ამას მარხვა ჰქვია? დღის განმავლობაში დიდი ოდენობით ხილსა და ბოსტნეულს მიირთმევენ. თავიანთი მოწინააღმდეგეების, ბერძნებისა და სირიელების საპირისპიროდ, ზოგიერთ პარასკევ დღეს ხორცსაც ჭამენ. ისინი ღვინოს წყალს არ ურევვენ ზიარებისას, ესაა არასწორი რიტუალი, დიდი შეცდომაა. რადგან ჩვენმა უფალმა იესო ქრისტემ, ებრაული და სხვა აღმოსავლეთის წესის მიხედვით, არ ინება სუფთა ღვინის მიღება საიდუმლო სერობისას და გაზავებული ღვინო დალია, რადგან ამ ქვეყანაში ვერავის შეეძლო გაუზავებელი ღვინის დალევა, სარისკოც კი იყო. წმინდა კიპრიანე ამბობს ამაზე: “თუ რომელიმე ჩვენი წინამორბედი გულუბრყვილობით ან არცოდნით არ იცავდა და არ მისდევდა იმას, რასაც უფალი მაგალითით და სწავლებით გვამლევდა, დასაშვებია ღვთის წყალობით, ეს უბრალოება მცირედ ცოდვად მიიჩნიოს. ხოლო ჩვენ არ გვეპატიება უვიცობა, რადგან უფალი გვიცავს და გვავალებს, რომ ბარძიმი გაზავებული ღვინით მოვიტანოთ, როგორც თავად გვიჩვენა“. ამიტომ, ცხადია, რომ უფალმა სერობის დროს გაზავებული ღვინო მოიტანა. ამგვარად, სომხები უფალს არ ბაძავენ და პატივს არ სცემენ ზიარების წმინდა საიდუმლოს. მოჩუხჩუხე წყალი, სიმბოლურად, მოკვდავ ადამიანს განასახიერებს. სწორედ ამიტომ უნდა შევურიოთ წყალი ღვინოს, რომ ვაჩვენოთ, რომ ადამიანები დაკავშირებულნი უნდა იყვნენ როგორც ქრისტესთან, ისე მხსნელის სისხლთან. მხოლოდ ღვინის შეთავაზება - ნიშნავს ამბობდე, რომ ქრისტეს სისხლი ჩვენს გარეშე ვლინდება - ამგვარად, არავითარი შეზავება, არავითარი ნიშანი, მაშინ, როცა ზიარება წმინდა რეალობის ნიშანი უნდა იყოს. ასე, რომ ჩვენ მხოლოდ ღვინო კი არ უნდა

ჩავასხათ, ამ მხოლოდ წყალი - ღვთის ბარძიშში, რადგან ჩვენ ვკითხულობთ, რომ ვნებების დროს სისხლი და წყალი უფალს გვერდიდან დიოდა. სომხებმა პირობა მისცეს უმაღლეს პონტიფექსს და რომის წმინდა ეკლესიას მას მერე, რაც მათმა მეფემ მიწა მიიღო იმპერატორ ანრისგან და სამეფო გვირგვინი - მაინცის ეპისკოპოსისაგან, მიუხედავად ამისა, მათ არ სურთ თავიანთი ძველი წესები და ღვთისმსახურების საკუთარი ჩვეულება შეცვალონ.

მთარგმნელი მ. ჯავახიშვილი

